



بررسی تأثیر معیار پایداری سود بر خوانایی گزارشهای سالانه شرکتها از منظر رتبه بندی

مصطفی متین نظر^۱

دکتر نقی فاضلی^{۲*}

دکتر آرزو خسروانی^۳

دکتر امیر یلفانی^۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۳/۰۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۸/۱۲

چکیده

این پژوهش در نظر دارد، ضمن تشریح مبانی نظری پژوهش، بررسی نماید که در بورس اوراق بهادار تهران، آیا معیار پایداری سود بر خوانایی صورتهای مالی شرکتها تأثیر گذار است؟ و آیا این امکان وجود دارد که خوانایی گزارشهای سالانه شرکتها، شاخصی برای اولویت بندی معیارهای پایداری، پیش بینی پذیری، مربوط بودن، آگاهی دهنده و شفافیت سود ابرازی در صورت سود زیان باشد؟ هدف اصلی این پژوهش، بررسی تأثیر معیار پایداری سود بر خوانایی گزارشهای سالیانه شرکتها از منظر رتبه بندی میباشد. بدین منظور برای بررسی خوانایی صورتهای مالی از روش فاگ استفاده گردید و همچنین اثر پایداری سود را از مدل مورد استفاده خانم فرانسیس در سال ۲۰۰۴ مورد سنجش قرار دادیم. این پژوهش برای ۷۸۱ سال - شرکت طی سالهای ۱۳۹۰ الی ۱۴۰۰ از طریق مدل رگرسیون چندمتغیره مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که خوانایی گزارشهای سالانه شرکتها از معیار پایداری سود می تواند تأثیرپذیر باشد.

واژه های کلیدی:

خوانایی صورتهای مالی، پایداری سود، مربوط بودن، آگاهی دهنده، محافظه کاری (شرطی)، شفافیت سود

^۱ دانشجوی دکتری حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران، (mostafa.matinnazar@gmail.com)

^۲ استادیار گروه حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران (نویسنده مسئول)، (fazeli.nphd@gmail.com)

^۳ استادیار گروه حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران (a.khosravani55@yahoo.com)

^۴ استادیار گروه حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران (yalfani_amir435@yahoo.com)

مقدمه

یکی از مفاهیم اساسی در ارتباط با کیفیت متن گزارش های مالی ، مفهوم خوانایی است . به عبارت دیگر ، خوانایی گزارش های مالی از جمله معیارهای با اهمیتی است که موجب بالارفتن کیفیت گزارش های مالی می گردد و از این جهت مورد توجه پژوهشگران و صاحب نظران قرار گرفته است . (مرادی ، متین نظر ؛ ۱۳۹۷) . در واقع هدف اصلی و مهم گزارشگری مالی ، تامین اطلاعات ارزشمند برای تصمیم گیری ذینفعان است . رسیدن به این هدف مستلزم ارائه مناسب اطلاعات مالی می باشد . از دیدگاه سنتی ، اطلاعات حسابداری دارای دو نقش آگاهی دهنده و مباشرت هستند. این در حالی است که در حال حاضر اطلاعات ارائه شده توسط سیستم حسابداری با دو هدف تصمیم گیری (ارزشگذاری) و کنترل (مباشرت) مورد استفاده قرار میگیرند. (اثنی عشری و اسدی، ۱۳۹۴). در واقع از زمانیکه دامنه الزامات گزارش دهی به یک روایت گسترده تر از جمله حاکمیت شرکت، پایداری و مسئولیت، پاداش، رهنمود های افشای بیشتر و گزارش های حسابرسی بلند مدت گسترش یافته است، پیچیدگی و اهمیت اطلاعات در گزارش های سالانه بیشتر مورد سوءاستفاده قرار می گیرند. برخی از پژوهشگران بر این باورند که سیاستگذاران و شرکت کنندگان در بازار سرمایه، به طور قابل وصفی در مورد خوانایی صورتهای مالی که بر پایه سودمندی ، قابل درک بودن و تصمیم گیری اطلاعات موجود در آن هستند، دارای تردید هستند. این قبیل تردیدها موجب میگردد که این فرضیه در ذهن پژوهشگران ایجاد شود که معیار خوانایی گزارشهای سالانه شرکتها میتواند متاثر از کیفیت اطلاعات حسابداری باشد؟ این پژوهش بر آن است که خوانایی گزارشهای سالانه شرکتها را به عنوان یکی از معیار های سنجش کیفیت اطلاعات گزارشهای مالی را در تاثیر پذیری از معیار پایداری سود بعنوان یکی از معیارهای سنجش کیفیت سود، از منظر رتبه بندی مورد سنجش قرار دهد. پژوهش ما این مطالعات را با بررسی اینکه آیا معیارهای

خوانایی گزارشهای سالانه شرکتها میتواند متاثر از معیار پایداری سود باشد؟ تکمیل میکند . در واقع هدف نهایی ما از انجام این پژوهش بررسی آنچه که موجب تاثیر پذیری خوانایی گزارشهای سالانه شرکتها از معیار پایداری سود میگردد می باشد .

در این پژوهش واژه خوانایی به سهولت خواندن کلمات و جملات" اشاره میکند (هارگیس^۱ ، ۱۹۹۸) (به نقل از سجادی و همکاران ، ۱۳۹۹) . در واقع خوانایی یک ویژگی اطلاعاتی است که بصورت کیفی اندازه گیری می شود . امروزه در سراسر دنیا میزان اهمیت پیچیدگی در نظامهای گزارشگری مالی جاری افزایش یافته است. اگر بازار به اطلاعات مبهم، دشوار، پیچیده و طولانی گزارشهای سالانه شرکتها واکنش ناقصی نشان دهد، مدیران انگیزه پیدا میکنند تا در شرایط بد، گزارشهای خود را به همین شکل ارائه دهند (ابراهیمی، ۱۳۹۱). اگر بخواهیم از این اطلاعات در تصمیم گیری ، بهره برداری کنیم ، حتما بایستی این اطلاعات قابل درک باشند (نوروش و همکاران، ۱۳۸۹: ۲۰). به عبارت دیگر، تا زمانیکه اطلاعات درک نشود، امکان بهره برداری از آن نیز وجود نخواهد داشت (مرادی ، متین نظر، ۱۳۹۷). در واقع خوانایی آن است که خواننده می تواند یک متن نوشته شده را درک کند.

پایداری سود به قدرت یک شرکت برای حفظ و افزایش سودآوری در طول مدت های زمانی مختلف اشاره دارد. این ویژگی نشان دهنده پایداری و قدرت مالی و عملکردی قوی شرکت است که می تواند به موفقیت و پیشرفت مداوم آن در آینده اشاره کند. در واقع این ویژگی مطلوب سودخالص به معنای داشتن سودخالصی است که در طول زمان ماندگار و پایدار باشد. سودخالص پایدار توانایی استفاده بهتر از آن را برای پیش بینی عملکرد و برآورد جریان های نقدی آینده فراهم می کند و همچنین کیفیت اطلاعات را افزایش

می‌دهد. (پروتی و واگن هوفر^۱، ۲۰۱۴؛ دیچو^۲ و همکاران، ۲۰۱۰) (به نقل از اثنی عشری، اسدی، ۱۳۹۴). درواقع تکرار پذیری (استمرار) سود جاری همان پایداری سود محسوب می‌گردد. هر چه پایداری سود افزایش یابد به این مفهوم است که، شرکت توان بیشتری برای حفظ سوده ای جاری کسب شده دارد و در واقع فرض می‌شود کیفیت سود ابرازی شرکت بالاتر است. پایداری سود به معنای پایدار بودن و تثبیت سطح سود شرکت در طول زمان است. این ویژگی نشان‌دهنده قدرت و قابلیت شرکت برای تولید سود به صورت پایدار در دوره‌های مختلف است. پایداری سود مهم‌ترین ویژگی کیفی سود حسابداری است که نشان‌دهنده عملکرد مالی پایدار و قابل اعتماد شرکت است. (عاشوری، دارابی، ۱۳۹۸)

بحث و بررسی

مطالعات انجام شده بر روی خوانایی متون حسابداری تاریخچه ای قدیمی دارد (جونز و شوماخر^۳، ۱۹۹۴). متأسفانه بسیاری از تحقیقات صورت گرفته اولیه بر روی خوانایی شامل نمونه هایی با حجم اندک و روش شناسی های نامناسب بوده است. در نتیجه نتایج آن قابل تعمیم نبوده و کاربرد آن را تضعیف می‌کند. برای مثال تنیسون^۴ (۱۹۹۰) به بررسی ارتباط بین بحران مالی و خوانایی گزارش های مدیریت پرداخت. با وجود اینکه تحقیق وی موجب اعتلا و پیشرفت در ادبیات این حوزه را فراهم کرد اما فقط بر روی ۲۳ شرکت ورشکسته و ۲۳ شرکت غیر ورشکسته انجام پذیرفت.

اولین تحقیق در این حوزه که قابلیت اتکای بیشتری داشت و از وجود یک نمونه معنی دار و کافی بهره مند بود توسط لی^۵ در سال ۲۰۰۸ انجام پذیرفت. او با استفاده از شاخص فاگ^۶ به بررسی ارتباط بین عملکرد شرکت ها و خوانایی صورتهای مالی پرداخت. یافته های تحقیق او حاکی از آن بود که شرکت هایی که سودهای گزارش شده کمی دارند تمایل به داشتن گزارشهای سالانه ای با شاخص بالاتری

دارند. با این توضیح که که شاخص فاگ مقیاسی برای اندازه گیری خوانایی متون می باشد و هرچه مقدار عددی آن بالاتر باشد نشان دهنده ناخوانایی بیشتر متن مورد بررسی است. حاتم جیبا^۷ (۲۰۲۱) خوانایی گزارش سالانه و هزینه سرمایه سهام را مورد بررسی قرار داد. او با استفاده از پانل بزرگی از شرکت های دولتی ایالات متحده، رابطه بین خوانایی گزارش سالانه و هزینه سرمایه سهام را بررسی کرد. او با فرض اینکه گزارش متنی پیچیده توانایی سرمایه‌گذاران برای پردازش و تفسیر گزارش‌های سالانه را کاهش می‌دهد، و منجر به ریسک اطلاعات بیشتر و در نتیجه هزینه بالاتر تامین مالی سهام می‌شود، نشان داد که اثر پیچیدگی گزارش های سالانه بر هزینه حقوق صاحبان سهام، زمانی بیشتر است که متن یادداشتهای توضیحی منفی‌تر یا مبهم‌تر باشد. او همچنین اثبات کرد که که اثر خوانایی گزارش سالانه بر هزینه سرمایه به میزان رقابت بازار سهام، سطح مالکیت سرمایه‌گذاران نهادی، و پوشش تحلیلگر بستگی دارد.

کین لو^۸ (۲۰۱۷) مدیریت سود و خوانایی گزارش سالانه مورد بررسی قرار داد. او در این پژوهش بیان نمود که چگونه خوانایی گزارش های سالانه با مدیریت سود در تضاد است. او دریافت که شرکت‌هایی که به مدیریت سود می‌پردازند دارای صورتهای مالی پیچیده ای هستند.

ابوبکروامیر^۹ (۲۰۱۰) به کمک شاخص فلج به بررسی خوانایی گزارش های مسئولیت اجتماعی شرکت ها و ارتباط آن با سود آوری و نقدینگی و اهرم مالی و نسبت Q-توبین و اندازه شرکت ها در کشور مالزی پرداختند. یافته ها حاکی از آن بود که مدیران شرکت ها به منظور پوشش عملکرد ضعیف خویش و عموماً اقدام به انتشار گزارش های ناخوانا کردند. همچنین ارتباط مثبت و معنی دار میان خوانایی گزارش های مزبور و عملکرد و سودآوری و نقدینگی و اهرم مالی و نسبت Q-توبین از یافته های دیگر پژوهش بود.

^۵ lee

^۶ FOG

^۷ Hatem Jiba

^۸ Kane Lowe

^۱ Proti and Hofer wagon

^۲ Dicho

^۳ Jones and Schumacher

^۴ Tennyson

بیدل^۱ (۲۰۰۹) به کمک شاخص فاگ و دو متغیر دیگر به بررسی ارتباط بین کیفیت گزارشگری و اثر بخشی سرمایه گذاری پرداختند. یافته های پژوهش حاکی از وجود ارتباط مثبت و معنادار در حوزه یادشده بود.

لای^۲ (۲۰۰۸) کاهش سطح خوانایی را با کاهش میزان درآمد، مرتبط می داند. وی معتقد است که مدیران برای جلوگیری از افشاء اطلاعات نامناسب و جلوگیری از واکنش منفی بازار، از زبان مبهم و پیچیده در گزارش های سالانه شرکتها استفاده می کنند. او استدلال می کند که پیچیدگی عملکرد و عدم اطمینان محیطی، سطح خوانایی را کاهش می دهد. بدین صورت که عدم اطمینان محیطی با تغییر عملکرد شرکت باعث افزایش عدم تقارن اطلاعات بین شرکت و سهامداران خارجی می شود (قوش و اولسن^۳ (۲۰۰۹))، در نتیجه با کاهش خوانایی اطلاعات منتشر شده توسط مدیران، موجب پیچیدگی در گزارشگری مالی می گردد (بارت^۴ (۲۰۰۱) و بنتلی^۵ (۲۰۱۳)).

خوشکار (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان بررسی رابطه بین محتوای اطلاعاتی سود و پایداری سود به این نتیجه دست یافت که این دو مقوله میتوانند از هم متاثر باشند. در واقع پژوهش آنها نشان داد که بین محتوای اطلاعاتی سود و پایداری سود رابطه معنا داری وجود دارد.

در پژوهشی دیگر رحیمی (۱۳۹۵) به بررسی قابلیت پایداری سود و مربوط بودن اطلاعات حسابداری پرداخت. نتایج حاصل از پژوهش وی نشان داد که بین قابلیت پایداری سود، اجزای نقدی سود، سود تقسیمی و بازده سود آتی با مربوط بودن اطلاعات رابطه معنا داری وجود دارد.

افلاطونی (۱۳۹۴) به بررسی رابطه بین کیفیت اقلام تعهدی و پایداری سود با سرعت انعکاس اطلاعات در قیمت سهام پرداخت. وی پس از این پژوهش به این نتیجه رسید که رابطه مثبت و معنا دار بین عامل های ریسک سرعت انعکاس اطلاعات حسابداری و غیر حسابداری با صرف ریسک وجود دارد. بعبارت دیگر با کاهش کیفیت سود، سرعت انعکاس

اطلاعات در قیمتهای سهام کاهش یافته و بازده مطالبه شده توسط سهامداران افزایش پیدا می کند.

فرضیه و سوال پژوهش

با بررسی پیرامون این پژوهش و با توجه به هدف انجام پژوهش حاضر، سوالاتی در ذهن ایجاد میگردد که در ادامه به آنها میپردازیم:

۱- آیا خوانایی گزارشهای سالانه شرکتها میتواند متاثر از معیار پایداری سود باشد؟

۲- آیا این امکان وجود دارد که خوانایی گزارشهای سالانه شرکتها، شاخصی برای اولویت بندی معیارهای پایداری، پیشبینی پذیری، مربوط بودن، آگاهی دهندگی و شفافیت سود ابرازی در صورت سود زیان باشد؟

برای پاسخ به این سوال، فرضیه های زیر مطرح گردید:

فرضیه اول:

خوانایی گزارشهای سالانه شرکتها متاثر از معیار پایداری سود می باشد.

فرضیه دوم:

خوانایی گزارشهای سالانه شرکتها، شاخصی برای اولویت بندی معیارهای پایداری، پیشبینی پذیری، مربوط بودن، آگاهی دهندگی و شفافیت سود ابرازی (قبل از کسر مالیات) در صورت سود زیان می باشد.

روش شناسی پژوهش

مبانی نظری پژوهش با بهره گیری از مطالعات کتابخانه ای انجام می شود و گردآوری داده های لازم برای محاسبه متغیرهای پژوهش نیز با بهره گیری از اطلاعات بازار (استخراجی از پایگاه های اطلاع رسانی بورس) و اطلاعات صورت های مالی صورت می پذیرد. با توجه به اینکه این تحقیق از اطلاعات گذشته برای آزمون فرضیات استفاده می کند از نوع تحقیقات پس رویدادی است. اطلاعات مورد استفاده جهت محاسبه متغیر های پژوهش از طریق صورتهای مالی و یادداشت های همراه شرکتهای نمونه پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار (از طریق لوح فشرده یا

^۴ Barth

^۵ Bentley

^۱ Bidel

^۲ Li

^۳ Ghosh and Olsen

اطلاعات موجود در آرشو سایت بورس) جمع آوری شد. لازم به ذکر است که از نرم افزار ره آورد نوین برای تسهیل در استخراج داده ها استفاده می شود. بدین منظور برای اطلاعات گردآوری شده از نرم افزار Excel و SPSS برای آزمون فرضیه ها و همچنین آزمون های تکمیلی جهت اطمینان از مدل رگرسیون مستقل از نرم افزار Eviews استفاده شده است.

قلمرو پژوهش :

قلمرو زمانی: بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۴۰۰

قلمرو موضوعی: خوانایی گزارشهای سالانه شرکتها و کیفیت اطلاعات حسابداری شرکتهای فعال در بازارهای مالی (مطالعه موردی شرکتهای منتخب فعال در بورس اوراق بهادار تهران)

قلمرو مکانی: شرکت های پذیرفته در بورس اوراق بهادار تهران

جامعه مورد مطالعه :

شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بین سال های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰ جامعه آماری این تحقیق را تشکیل می دهد زیرا امتیازهای کیفیت اطلاعات شرکت های پذیرفته شده برای دوره های ۱۲ ماهه محاسبه و در دسترس است همچنین گزینش این شرکتها با در نظر گرفتن محدودیتهای ذیل صورت مس پذیرد :

۱- شرکت ها جزء بانک ها و موسسات مالی (شرکت های سرمایه گذاری ، واسطه گری مالی و هلدینگ و لیزینگ) نباشند. زیرا این شرکت ها دارای ساختار سرمایه متفاوتی از سایر شرکت ها می باشند .

۲- شرکت مورد نظر طی دوره پژوهش ، فعالیت مستمر داشته و سهام آن کمتر از سه ماه مورد معامله قرار نگرفته باشد .

۳- طی بازه زمانی تحقیق ، تغییر سال مالی نداده باشد.

۴- اطلاعات مالی و مدیریتی مورد نیاز در دسترس باشد.

۵- سال مالی آن منتهی به اسفند ماه باشد . (به دلیل همگن بودن)

شیوه تجزیه و تحلیل داده ها :

مدل های پژوهش به شرح ذیل است:

مدل آزمون فرضیه اول: (کرین چالمرز^۱، ۲۰۱۸) (به نقل از مهدی مرادی ، مصطفی متین نظر، ۱۳۹۷)

$$FOG_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 EQ_{i,t} + \beta_2 SIZE_{i,t} + \beta_3 MTB_{i,t} + \beta_4 AGE_{i,t} + \beta_5 RETVOL_{i,t} + \beta_6 EVOL_{i,t} + \beta_7 SEO_{i,t} + \beta_8 IND_{i,t} + \beta_9 YEAR_{i,t} + E_{it}$$

مدل آزمون فرضیه دوم : (حمیده اثنی عشری، غلامحسین اسدی، ۱۳۹۴)

$$FOG_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 EQ_{i,t} + \beta_2 \sigma(CFO)_{i,t} + \beta_3 RET_{i,t} + \beta_4 CAR_{i,t} + \beta_5 TRANS_{i,t} + \beta_6 Oper Cycle_{i,t} + \beta_7 Cap Intensity_{i,t} + E_{it}$$

خوانایی (متغیر وابسته): (FOG)

شاخص FOG برای اندازه گیری خوانایی گزارشگری مالی استفاده می شود. این شاخص به عنوان یک تابع از دو متغیر طول جمله (برحسب تعداد کلمات) و تعداد کلمات پیچیده (تعریف شده به عنوان تعداد کلمات با سه بخش یا بیشتر) محاسبه می شود. (مهدوی ، هاشمی جویباری ، ۱۴۰۱). عدد ۰.۴ در این فرمول به عنوان یک ضریب برای تنظیم مقیاس شاخص استفاده می شود. به عبارت دیگر، این ضریب به کالیبره کردن شاخص کمک می کند تا نتایج آن به طور معناداری مرتبط باشند. این شاخص به شکل زیر محاسبه می شود:

مدل ۱:

$$FOG = (0/4) \times (PHW + ASL)$$

ASL = درصد کلمات پیچیده

PHW = میانگین طول جملات

با استفاده از این شاخص، می توان خوانایی گزارشگری مالی را اندازه گیری کرد و تأثیر طول جملات و تعداد کلمات پیچیده بر خوانایی را بررسی کرد. این شاخص توسط پژوهشگران مختلف، از جمله فضل الهی و دیانی، برای سنجش خوانایی متون فارسی استفاده شده است و روایی و اعتبار آن تأیید شده است.

پایداری سود (متغیر مستقل): (EQ)

توان تکرار سودجاری در آینده یکی از ویژگیهای مطلوب سودخالص است؛ به عبارتی هر چه سودخالص ماندگاری و دوام بیشتری داشته باشد توان استفاده کنندگان را در پیشبینی عملکرد و برآورد جریانهای نقدی آتی افزایش میدهد و کیفیت اطلاعات بیشتر است (پروتی و واگن هوفر^۱، ۲۰۱۴؛ دیچو^۲ و همکاران، ۲۰۱۰)

جهت محاسبه پایداری سود از مدل زیر استفاده میگردد :

مدل ۲:

$$EQ_{i,t} = \beta_{0,i} + \beta_{1,i} EARN_{i,t-1} + E_{i,t}$$

$EARN_{i,t}$

سود ناشی از فعالیت های عادی که با استفاده از متغیر مجموع کل دارایی ها در ابتدای سال مالی، همگن شد.

پیش بینی پذیری سود (CFO) :

این ویژگی، میزان پراکندگی سودهای خالص را میسنجد. هر چه سودخالص نوسان پذیری کمتری داشته باشد، هموارتر است و سودهای آتی از قابلیت پیش بینی کنندگی بیشتری برخوردار خواهند بود.

جهت محاسبه از مدل زیر استفاده میگردد :

مدل ۳:

$$CFO_{t+1} = \beta_{0,i} + \beta_{1,i} ER_{i,t} + E_{i,t}$$

مربوط بودن (RET) :

مربوط بودن به توانایی سود در توضیح تغییرات بازده یا قیمت سهام اشاره دارد. این متغیر به کمک مدل زیر محاسبه شد :

مدل ۴:

$$RET_{i,t} = \beta_{1,i} EARN_{i,t} + \beta_{2,i} \Delta EARN_{i,t} + E_{i,t}$$

RET

بازده شرکت برای یک دوره ۱۲ ماهه منتهی به سال مالی $t+1$

آگاهی دهندگی (CAR) :

آگاهی دهندگی سود نیز نشان میدهد سودخالص تا چه اندازه در مورد سودها یا جریان های نقد آتی حامل اطلاعات است. این متغیر به کمک مدل زیر محاسبه شد :

مدل ۵:

$$CAR_{i,t} = \sum_{4-l} AR_{i,t}$$

CAR

بازده غیرعادی روزانه ی انباشته برای شرکت i از یک روز قبل از اعلام سود هر سهم پیش بینی شده تا ۴ روز پس از این رویداد .

AR

بازده غیرعادی روزانه ی یک سهم عبارت است از تفاوت بازده واقعی سهم با بازده مورد انتظار آن سهم در روز موردبررسی که بر اساس مدل تعدیل شده ی بازار، بر اساس رابطه ی زیر محاسبه میشود:

مدل ۶:

$$AR_{i,t} = R_{i,t} - R_{m,t}$$

$R_{i,t}$ = بازده واقعی شرکت i در روز t .

t در روز i = بازده مورد انتظار شرکت $R_{m,t}$

مدل ۷:

$$R_{i,t} = (P_{i,t} - P_{i,t-1}) / P_{i,t}$$

شفافیت (TRANS) :

هر چه سود و تغییرات آن، قدرت توضیح دهندگی بیشتری در رابطه با تغییرات در ارزش شرکت داشته باشد، از شفافیت بالاتر و بالتبع کیفیت بیشتری برخوردار است. برای محاسبه شفافیت سود از مدل زیر استفاده میگردد.

مدل ۸:

$$TRANS_{i,t} = TRANSI_{j,t} + TRANSIN_{p,t}$$

$TRANSI$: شاخص شفافیت سود صنعت

$TRANSIN$: شاخص شفافیت سود شرکت

(SIZE) :

اندازه شرکت از طریق لگاریتم ارزش بازار سهام در پایان سال مالی بدست می آید.

(MTB) :

اهرم مالی برابر است با ارزش بازار سهام بعلاوه بدهی ها تقسیم بر ارزش دفتری دارایی ها

(AGE) :

لگاریتم سابقه شرکت های مورد مطالعه از زمان پذیرش در سازمان بورس می باشد .

(RETVOL) :

انحراف معیار بازده سهام ماهانه در سال گذشته می باشد .
(*EVOL*) :

برای اندازه گیری تاثیرات ثابت سال بر شرکتهای مورد مطالعه است.

(*SEO*) :

متغیر مجازی است که برابر با ۱ است، اگر یک شرکت در طول سال سود سهام داشته باشد و در غیر این صورت صفر خواهد بود. (به نقل از اثنی عشری ، حجازی ، مجتهدزاده ، ۱۳۹۳)

(*IND*) :

برای اندازه گیری تاثیرات ثابت صنعت بر شرکتهای مورد مطالعه است.

(*YEAR*) :

برای اندازه گیری تاثیرات ثابت سال بر شرکتهای مورد مطالعه است.

(*Oper Cycle*) :

چرخه عملیاتی شرکت که با استفاده از مدل زیر محاسبه می شود :

مدل ۹:

$$OperCycle_{i,t} = \log_e \left\{ \frac{\frac{(INV_{i,t} + INV_{i,t-1})}{2}}{\left(\frac{Cogs_{i,t}}{365}\right)} + \frac{\frac{(AR_{i,t} + AR_{i,t-1})}{2}}{\left(\frac{Sales_{i,t}}{365}\right)} \right\}$$

INV

موجودی کالای شرکت در انتهای سال

Cogs

بهای تمام شده کالای فروش رفته (خدمات ارائه شده) برای یکسال مالی

AR

حسابهای دریافتنی برای یکسال مالی

Sale

درآمد عملیاتی ناشی از فروش (ارائه خدمات) برای یکسال مالی

(*Cap Intensity*) :

این نسبت نشان دهنده تعداد و اهمیت داراییهای ثابت در مجموعه داراییهای شرکت است. این نسبت معمولاً به صورت زیر محاسبه می شود:

نسبت دارایی های ثابت به کل دارایی ها = ارزش خالص اموال، ماشین آلات و تجهیزات/ارزش دفتری مجموع کل داراییها× ۱۰۰

یافته های پژوهش

جدول شماره ۱، آمار توصیفی متغیر وابسته پژوهش را ارائه می کند. بر اساس این آمار، میانگین شاخص فاگ شرکتهای نمونه در بازه زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰ به مقدار ۱۹،۱۵ می رسد. بدیهی است که با افزایش این عدد، خوانایی متن مورد مطالعه کاهش می یابد. علاوه بر این، انحراف معیار شاخص فاگ برابر با ۲،۴۷۱،۴۰۲ و دامنه مقادیر آن از ۱۴،۸۴ تا ۲۳،۴۲ است. این موارد نشان دهنده این است که خوانایی یادداشت های توضیحی صورت های مالی شرکتهای بورسی دارای پراکندگی قابل توجهی است.

نگاره ۱، آمار توصیفی متغیر وابسته

نام متغیر	کمینه	بیشینه	میانگین	میانه	انحراف معیار
خوانایی	۱۴/۸۴	۲۳/۴۲	۱۹/۱۷۱۱۵	۱۹/۵۶	۲/۴۷۱۴۰۲

جدول شماره ۲ یافته های آماری مربوط به این فرضیه را نشان میدهد . همانطور که پیداست خوانایی گزارشهای سالانه شرکتها از معیار پایداری سود تاثیرپذیر است . رابطه مشاهده شده در این پژوهش به این معنا است که وقتی گزارشگری مالی بهبود یابد و خوانایی آن افزایش یابد،

همانطور که پیش از این اشاره شد، در فرضیه اول این پژوهش به دنبال پاسخ به این پرسش هستیم که آیا خوانایی گزارشهای سالانه شرکتها متاثر از معیار پایداری سود می باشد؟

سرمایه‌گذاران و سایر کاربران اطلاعات متن‌صورت‌های مالی را بهتر می‌فهمند (باقری ازغندی ، حصارزاده، عباس زاده ، ۱۳۹۷). این موضوع باعث می‌گردد که استفاده کنندگان صورتهای مالی بیشتر به جزئیات اطلاعات حسابداری توجه کنند و از اعداد و ارقام حسابداری برای تصمیم‌گیری‌های خود استفاده نمایند. بنابراین، افزایش خوانایی گزارشگری مالی، میتواند به کاهش حساسیت سرمایه‌گذاران نسبت به اطلاعات حسابداری ارائه شده در صورت‌های مالی کمک کند و منجر به این شود که آنها بیشتر به تحلیل و تفسیر اطلاعات مالی می‌پردازند تا فقط به اعداد و ارقام توجه کنند.

این نکته می‌تواند بهبود فهم و تصمیم‌گیری‌های بهتر برای سرمایه‌گذاران را به ارمغان آورد .

باتوجه به مقدار آماره F ، معنی دار بودن کل رگرسیون تایید می‌گردد . نظر به اینکه ضریب تعیین تعدیل شده مقدار ۰/۲۲۸۹۶۰ را نشان می‌دهد ، و همچنین مقدار آماره دوربین واتسون ۱/۵۹۸۸۳۴ می‌باشد در نتیجه خودهمبستگی بین اجزای خطا وجود ندارد . در رابطه با عامل تورم واریانس می‌توان گفت که هیچ یک از مقادیر مربوط به این عامل ، مقدار بالایی را نشان نمی‌دهد .

نگاره ۲ ، نتایج برازش فرضیه اول

نام متغیر	ضریب	خطای معیار	آماره t	مقدار P
پایداری سود	1/000000015	0/00000000696	2/194	0/0285
ضریب تعیین		0/241810		
ضریب تعیین تعدیل شده		0/228960		
ضریب معنا دار رگرسیون		0		
آماره F		18/81693		
دوربین واتسون		1/598834		

برای آزمون فرضیه دوم ، شرکتهای نمونه براساس هریک از معیارهای سنجش کیفیت اطلاعات به چهار بخش متوازن تقسیم شدند و میانگین هر بخش محاسبه گردید . سپس تفاوت میانگین سالانه مطلق هجینگ هر معیار با استفاده از آزمون میانگین جامعه بررسی شد .بعلاوه جهت رهایی از شرط نرمال بودن توزیع در برآورد میانگین و آزمون معنی داری آن ، از روش بوت استرپ با درجه تکرار ۱۰۰۰ استفاده گردید که نتایج آن به شرح جدول شماره ۲ می‌باشد .

بر اساس آنچه که نگاره دوم ارائه می‌دهد میتوان دریافت که معیارهای پایداری ، پیش بینی پذیری و مربوط بودن دارای تفاوت معنی داری باصفر هستند . از آنجا که اگر حداقل یک معیار تفاوت معنی داری باصفر داشته باشد ، فرضیه مورد تایید قرار میگیرد ، در نتیجه این فرضیه نیز مورد تایید قرار گرفت . در این رابطه اثر عوامل ناهنجاری بر متغیر وابسته نیز مورد بررسی قرار گرفت که در همه موارد تفاوت معنی داری با صفر داشت .

نگاره ۳ ، نتایج برازش فرضیه دوم

پایداری سود	پیش بینی پذیری	مربوط بودن	آگاهی دهنده گی	شفافیت
تفاوت میانگین	۰/۰۲۲۹*	۰/۱۵۵۰*	۰/۰۱۳۱*	۰/۰۸۲۱۷

* معنی داری در سطح ۱ درصد ** معنی داری در سطح ۵ درصد *** معنی داری در سطح ۱۰ درصد

نتیجه گیری

محدودیت‌های تحقیق و اهم فعالیت‌های صورت گرفته

برای رفع حداکثری این محدودیتها:

همانطور که پیداست، هر پژوهشی در مرحله انتخاب و اجرا دارای محدودیتهایی می باشد. پژوهش ما نیز از این مقوله مستثنی نبود. از جمله محدودیتهای این پژوهش، سنجش خوانایی یادداشتهای توضیحی صورتهای مالی بود که بس دشوار و وقت گیر بودند. دلیل آن هم وجود محدودیتهای زمانی و نبود نرم افزار مناسب جهت اندازه گیری دقیق بود. (محدودیت آماری - خطای اندازه گیری). اما ما به دلیل حساسیت بالایی که دقت سنجش خوانایی صورتهای مالی در این پژوهش برایمان داشت، برخلاف پژوهش های صورت گرفته در ارتباط با خوانایی، اقدام به یاری گرفتن از برخی دانشجویان رشته ادبیات در مقاطع کارشناسی برای بدست آوردن میانگین طول جملات و درصد کلمات پیچیده نمودیم. این اقدام به دلیل آنکه میزان درصد کلمات پیچیده، نصف ارزش این شاخص را در بر می گرفت و این موضوع برای ما از حساسیت ویژه ای برخوردار بود و همچنین انجام هرچه دقیق تر این مهم که همان هجا بندی کلمات بود، عملا در تخصص ما نبود، لذا با کمک این راه حل سعی در بالابردن دقت هرچه بیشتر داده ها نمودیم.

پیشنهادهای پژوهش:

از آنجا که تحقیقات صورت گرفته در زمینه خوانایی صورتهای مالی در ایران بسیار اندک هستند، به محققان آتی پیشنهاد می کنیم ضمن توجه وافر به محدودیت ذکر شده در قسمت قبل، که اهمیت ویژه ای در این پژوهش داشت، به موضوعات زیر جهت بسط و گسترش مبحث خوانایی صورتهای مالی اهتمام ورزند.

این پیشنهادهای پژوهشی به شرح ذیل ایفاد می گردد.

پیشنهاد نخست:

بررسی انواع دیگر شاخصها برای سنجش خوانایی صورتهای مالی از جمله شاخصهای فلچ، SMOG، لفران و مقایسه آن با تحقیقات داخلی و خارجی دیگر به جهت بدست آوردن نقاط قوت، ضعف و فرصتهای ایجاد یک مقیاس مناسب قابل استفاده در محیط گزارشگری ایران پیشنهاد می گردد.

پیشنهاد دوم:

در مبحث یافته های پژوهش، نتایج یافته های مدل های فرضیات را ارائه و تحلیل نمودیم. از آنجا که شاخص فاگ در هر دو مدل در دو حالت انگلیسی و فارسی، عدد نزدیکی را به هم نشان میدهد. لذا میتوان تاثیر پذیری خوانایی متون تجاری، از معیارهای کیفیت سود ابرازی در صورت سود و زیان شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار ایران را اثبات کرد و حتی این نتیجه را تعمیم داد. به همین علت ما سعی کردیم در فرضیه اول پژوهش به این موضوع بپردازیم که خوانایی صورتهای مالی با معیار پایداری سود شرکتهای پذیرفته شده در بورس ایران دارای ارتباط معنا دار است. در واقع این ارتباط به این مفهوم است که این شاخص از معیار پایداری سود تاثیر پذیر است. با تایید فرضیه اول، ما بر آن شدیم تا دریابیم که آیا با وجود این تاثیر پذیری، شاخص خوانایی صورت های مالی میتواند بعنوان شاخصی برای اولویت بندی معیارهای پایداری، پیش بینی پذیری، مربوط بودن، آگاهی دهندگی، شفافیت سود ابرازی در صورت سود زیان (عمل کند یا خیر؟ که نتایج آزمون فرضیه دوم به ما نشان داد که پاسخ این سوال بله است.

کاربرد نتایج:

در ابتدا ما تلاش کردیم به پژوهشی بپردازیم که منجر به ارائه ادبیات جامع تر در زمینه مطالعات رفتاری حسابداری به شمار برود و امید داریم که مورد استفاده طیف وسیعی از علاقه مندان به این حوزه قرار گیرد. از طرف دیگر نتایج این پژوهش منجر به توسعه ادبیات روبه رشدی است که به بررسی چگونگی تاثیر پذیری تصمیمات سرمایه گذاران از خوانایی می پردازد. در واقع نتایج این پژوهش می تواند به غنا بخشیدن ادبیات موضوع در ایران و بازار سرمایه به صورت مستقیم و غیر مستقیم کمک کند. به طور خاص یافته های این پژوهش می تواند ضرورت وضع دستورالعملی (مشابه دستورالعمل انگلیسی روان کمیسیون بورس اوراق بهادار آمریکا) توسط سازمان بورس و اوراق بهادار جهت کمک به افزایش خوانایی صورتهای مالی برای سرمایه گذاران داخلی را برجسته نماید.

بررسی تاثیر گذاری معیارهای های مالی و غیر مالی دیگر نظیر نقدینگی ، مدیریت سود ، اهرم مالی و غیره از منظر رتبه بندی . بعبارت دیگر محققان آتی می توانند انواع معیارها و متغیرهای حسابداری ، مالی و غیر مالی را در نظر گرفته و میزان تاثیر آنها بر خوانایی را از منظر رتبه بندی مورد مطالعه قرار دهند .

منابع

احمدخانی، مسعود و سیداحمد میرجعفری اردکانی، (۱۳۹۶)، بررسی رابطه بین تغییرات سود با خوانایی گزارش سالانه شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران ، کنفرانس مدیریت و علوم رفتاری، تهران، دبیرخانه دائمی کنفرانس

اثنی عشری ، حمیده ، حجازی، رضوان ، مجتهدزاده ،ویدا.(۱۳۹۳). طراحی مدل سنجش کیفیت اطلاعات حسابداری ، پژوهشهای حسابداری مالی ، شماره ۲۰ ، صفحه ۷۵ تا ۹۴ .

اثنی عشری ، حمیده ، اسدی، غلامحسین.(۱۳۹۴). معیارهای سنجش کیفیت اطلاعات حسابداری و بازده اضافی مطلق ، دانش حسابداری مالی ، شماره ۴.صفحات ۴۷ تا ۷۰ .

آقایی،محمدعلی،وفایی ، حمیدرضا.(۱۳۹۳).تحلیل اثرات تورم،اندازه شرکت و پایداری سود بر مربوط بودن سود خالص ، دانش حسابداری مالی ،شماره ۱ ، صفحات ۲۹ تا ۴۸ ،

باقری ازغندی ، ابوطالب ، حصارزاده ، رضا ، عباس زاده ، محمدرضا(۱۳۹۷)، خوانایی صورتهای مالی و حساسیت سرمایه گذاران به استفاده از اطلاعات حسابداری ، چشم انداز مدیریت مالی ،شماره ۲۳،صفحات ۸۷ تا ۱۰۳

خوشکار ، فرزین ،پناهی دودران ،امین،احدیان ،سعیدرضا (۱۳۹۹). بررسی رابطه بین محتوای اطلاعاتی سود و پایداری سود در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران ، رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری ،شماره ۴۶(جلد اول)،صفحات ۲۶ تا ۳۸

دیانی ، محمد حسین .(۱۳۷۹).سنجش خوانایی نوشته های فارسی . انتشارات کتابخانه رایانه ای مشهد

صفری گرایلی، مهدی ، رضایی پیتته نوئی، یاسر ، نوروزی، محمد.(۱۳۹۶). مدیریت سود و خوانایی گزارشگری مالی، علمی-پژوهشی.۱۴(شماره ۶۹).صفحه ۲۱۷ تا ۲۳۰

رحیمی ، پروانه (۱۳۹۵)، بررسی رابطه بین قابلیت پایداری سود و مربوط بودن اطلاعات حسابداری در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران ، مطالعات مدیریت و حسابداری ،شماره ۳،صفحات ۱۰۲ تا ۱۱۶

شورورزی ، محمدرضا،نیکومرام،هاشم(۱۳۸۹).ارائه مدلی برای ارزیابی کیفیت سود با استفاده از خصوصیات کیفی مفاهیم نظری گزارشگری مالی ایران،تحقیقات حسابداری و حسابرسی ،شماره ۷،صفحات ۱۱۰ تا ۱۲۷

طالبی ، ر.(۱۳۸۹). ارزیابی نوع مدیریت سود وبررسی اثر ساختار مالکیت و اندازه شرکت برروی مدیریت سودآوری آتی.پایان نامه کارشناسی ارشدحسابداری.دانشکده مدیریت گروه حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک :۱۶۴صفحه.

علی خانی ، س.(۱۳۹۶).بررسی ارتباط بازده با سطح خوانایی گزارش های پیش بینی سود و گزارشهای حسابرسی آن.پایان نامه کارشناسی ارشدحسابداری.دانشکده علوم اداری و اقتصادی دانشگاه فردوسی مشهد :۱۵۴صفحه.

فخاری نیا ، پروین،دیانی،محمدحسین.(۱۳۸۱).«سطح خوانایی مقاله ها و فرهنگ نامه های فارسی».نشریه کتابداری و اطلاع رسانی.شماره ۱۹.صفحات ۳۸ تا ۴۷

مرادی ، مهدی ، متین نظر ، مصطفی.(۱۳۹۷). تاثیر استراتژی کسب و کار برخوانایی گزارش های سالانه شرکت ها .پایان نامه کارشناسی ارشدحسابداری.دانشکده علوم اداری و اقتصادی دانشگاه آزاد واحد مشهد :۸۲صفحه.

مهدوی ، رحمان ، هاشمی جویباری ، سید ربیع (۱۴۰۱) ، بررسی تاثیر خوانایی گزارشهای مالی بر نگهداشت وجه نقد

Qiu, J., Wan, C., 2017. Annual report readability, tone ambiguity, and the cost of borrowing. *J. Finance. Quant. Anal.* 52, 811–836.

Fich, E.M., Shivdasani, A., 2006. Are busy boards effective monitors? *J. Finance.* 61, 689–724.

Francis Jennifer, Ryan Lafond, Per M. Olsson, Katherine Schipper. (2004). Costs of equity and Earnings Attribute, *The Accounting Review*, Vol 79, No.4:967-1010

Henry, E., Leone, A., 2016. Measuring qualitative information in capital markets research: comparison of alternative methodologies to measure disclosure tone. *Account. Rev.* 91, 153–178.

Higgins, D., Omer, T., Phillips, J., 2015. The influence of a firm's business strategy on its tax aggressiveness. *Contem. Account. Res.* 32, 674–702.

Hill, S., Martin, R., Harris, M., 2000. Decentralization, integration and the post-bureaucratic organization: the case of R&D. *J. Manage. Stud.* 37, 563–585.

Hirshleifer, D., Teoh, S., 2003. Limited attention, information disclosure, and financial reporting. *J. Account. Econ.* 36, 337–386.

Kohli, A.K., Jaworski, B.J., 1990. Market orientation: The construct, research propositions, and managerial implications. *J. Mark.* 54, 1–1

با تاکید بر نقش حاکمیت شرکت، پژوهش های کاربردی در مدیریت و علوم انسانی، شماره ۷، صفحه ۶۵ تا ۸۳

Bagnoli, M., Watts, S., 2010. Oligopoly, disclosure, and earnings management. *Account. Rev.* 85, 1191–1214.

Barnett, A., Leo mer, K., 1979. Read ability of accounting and auditing messages. *J. Bus. Commun.* 16, 49–59.

Barth, M.E., Kasznik, R., McNichols, M.F., 2001. Analyst coverage and intangible assets. *J. Account. Res.* 39, 1–34

Bartlett, S., Chandler, R., 1997. The corporate report and the private shareholder: Lee and Tweedie twenty years on. *Br. Account. Rev.* 29, 245–261.

Beatty, A., Liao, S., Yu, J., 2013. The spillover effect of fraudulent financial reporting on peer firms' investments. *J. Account. Econ.* 55, 183–205.

Biddle, G., Hilary, G., Verdi, R., 2009. How does financial reporting quality relate to investment efficiency? *J. Account. Econ.* 48, 112–131.

Bloomfield, R., 2002. The 'Incomplete Revelation Hypothesis' and financial reporting. *Account. Horizons* 16, 233–243.

Bloomfield, R., 2008. Discussion of "Annual report readability, current earnings, and earnings persistence". *J. Account. Econ.* 45, 248–252

Bonsall IV, S., Leone, A., Miller, B., Rennekamp, K., 2017. A Plain English Ertugrul, M., Lei, J.,

**Investigating the effect of profit sustainability criteria on
the readability of annual reports of companies from the
perspective of ranking**

Mostafa Matin nazar¹

*Dr.Naghi Fazli^{*2}*

Dr. Arezo Khosravani³

Dr. Amir Yalfani⁴

Abstract

This research aims to examine, while explaining the theoretical foundations of the research, whether the criterion of profit stability has an effect on the readability of financial statements of companies in Tehran Stock Exchange. And is it possible that the readability of annual reports of companies is an indicator for prioritizing criteria of sustainability, predictability, relevance, awareness and transparency of profit expressed in the profit and loss statement? The main goal of this research is to investigate the effect of the criterion of profit sustainability on the readability of reports. Annual companies are from the point of view of ranking. For this purpose, the Fogg method was used to check the readability of financial statements, and we also measured the effect of profit stability from the model used by Mrs. Francis in 2004. This research was conducted for 781 companies between 1390 and 1400 through multivariate regression model. The results showed that the readability of the companies' annual reports can be influenced by the criterion of profit stability.

Key words: *Readability of financial statements, Profit stability, Relevance, Awareness, Conservatism (conditional), Profit transparency*

¹PhD student, Department of Accounting Branch, Islamic Azad University, Semnan, Iran, (mostafa.matinnazar@gmail.com)

²Assistant Professor, Department of Accounting Branch, Islamic Azad University, Semnan, Iran, (corresponding author) (fazeli.nphd@gmail.com)

³Assistant Professor, Department of Accounting Branch, Islamic Azad University, Semnan, Iran, (a.khosravani55@yahoo.com)

⁴Assistant Professor, Department of Accounting Branch, Islamic Azad University, Semnan, Iran, (yalfani_amir435@yahoo.com)